

VÁRADY TIBOR

Rendszerváltás?

JOGÁSZESSZÉ

1968 tavaszán egy bírósági tárgyalást néztem Bostonban. Keddi nap volt. Előzőleg az egyetemen lemondtak (pontosabban elhalasztottak) egy fontos délelőtti előadást. Egy olasz diáktársammal úgy döntöttünk, hogy ezalatt megpróbáljuk élőben látni az amerikai jogot. Együtt indultunk a Story Hall egyetemista otthonból a földalatti felé, egy trafikban jegyet akartunk venni, de kiderült, hogy baj van. Francesco nem találta a pénztárcáját. Visszafordultunk a Story Hallba, segítettem a szobakutatásnál, de ez sem hozott eredményt. Leültünk egy padra az egyetemista otthon előtt, hogy nyugodtan elemezhesük a helyzetet. Felmerült a feltételezés, hogy Karinthy okolható.

Arról van szó, hogy előző nap együtt ebédeltünk, irodalomról beszélünk, Francesco megkérdezte, hogy milyen magyar írókat ajánlanék neki. Hogy valami eligazítást adjon az ajánláshoz, mondta, hogy Dantét nem igazán szereti olvasni, de nemrég felfedezett egy fiatal író, Umberto Ecót, aki nagyon tetszik neki. Én Karinthyt ajánlottam. A délutáni órák után elmentünk az egyetemi könyvtárba, abban a reményben, hogy talán találunk valamilyen Karinthy-könyvet olyan nyelven, melyen Francesco is olvas. Ez nem a Jogi Kar könyvtára volt (ott Karinthyra nem lett volna esély), hanem a „college library”. Ide is volt belépési jogunk, sőt be is mehettünk a könyvek közé, hogy magunk keresgéljünk a polcokon. Meg is maradt a belépési cédulám (*Admit to the book stack*):

ADMIT TO THE BOOK STACK

Tibor Varadi L

NAME STATUS

OCT 1 1969

EXPIRES

This card is not transferable and is subject to the rules and conditions on the reverse.

ISSUED MAR 1 1969 BY [signature]

HARVARD COLLEGE LIBRARY

11933

Látom, hogy 1969. október 1-ig volt érvényes, és hogy a nevemben a szerb nyelvű útlevelem fonetikus írását követve „i” van az „y” helyett. (Az „a” feletti vesszőre az angol nyelvben sem volt esély.) A hátlapra oda volt nyomtatva (és aláírással meg is lett erősítve), hogy sohasem fogok dohányozni a könyvek között. Ez állt Francesco belépési céduláján is.

Miután a könyvek közé értünk, nagyon alaposan és sokáig kerestünk Karinthyt. (Sajnos hiába.) Nem emlékszem már, hogy miért nem lehetett ezt egy katalógusból előre megállapítani. Talán mert még nem éltünk a computer-világban, de lehet az is, hogy a fiatal könyvtáros, akivel először beszéltünk, nem volt eléggé szakavatott. Nem állapított meg előre semmit. Viszont útbaigazított a keresésnél. Egy olyan részlegbe utalt (ha jó emlékszem, *East European Authors* vagy ilyesmi), ahol magyar szerzők könyvei is lehettek. Itt nézelődtünk. Míg húzogattuk és forgattuk a könyveket, gyanút fogott egy könyvárosnő, aki szintén a polcok között járkált. Szólt, hogy mutassuk meg az igazoló cédulát. (Előzőleg már megmutattuk a bejáratnál.) Én elővettem az ingzsebemből és felmutattam. Francesco kivette a nadrágzsebéből a pénztárcáját, odarakta egy polcra, hogy előtte legyen, és könnyebben keresgéljen benne, majd megtalálta, és megmutatta. „Sorry” mondta a könyvtárosnő, szóval elnézést kért a bizalmatlanságért. Ez történt, és másnap a Story Hall előtti fapadon beugrott a kérdés, hogy nem felejtette-e Francesco a pénztárcáját a polcon. Ezért elmentünk ismét a *college library*-be. Sikerrel jártunk. A pénztárca pont ott volt, ahol Francesco felejtette, és semmi sem hiányzott. (Karinthy-könyv továbbra sem volt.)

A könyvtárból a földalattihoz mentünk, és hamarosan el is értünk Cambridge-ből Bostonba. A várost valamennyire már ismertem. Többször mentem kosárlabdameccsre (szurkolója is lettem a Boston Celticsnek), és eljártam a *Hungarian Society of Boston* rendezvényeire is. Bírószágon még nem voltam. Francesco sem. Az épületben az első emeleten volt az egyik tárgyalás. Oda tartottunk. A folyosón többen váraakoztak (valószínűleg más tárgyalások érdekeltjei is). Zömmel folyosón-otthonos embereket láttam. Mintha hasonlítottak volna becskerekire vagy újvidéki bírószági folyosókon álldogáló vagy sétáló érdekeltekhez. Igaz, néhányan feketék voltak, de beilleszkedtek, és az volt az érzésem, hogy Vajdaságban sem váltak volna ki a folyosótársadalomból. Közösséget érzékelve nem is figyeltem fel külön senkire, kivéve egy fiatalemberre, aki egy apró gyereket ringatott a karjaiban. A gyerek bal lába gipszben volt, a fején pedig egy nagy sebtapasz. Ez a gyerek volt a tárgyalás fő témája.

Bementünk a terembe, valahol a harmadik vagy negyedik sorban találunk helyet. Előttünk szemben voltak a bíró, az írnok, a vádlott, az ügyész és az ügyvéd, tőlük jobbra az esküdtek. Érdekes és hosszú volt a tárgyalás. Olyan hosszú, hogy nem várhattuk meg a végét. Az ebédidőt még hajlandóak voltunk feláldozni, de a délutáni tanórákra már vissza akartunk érn.

A történet lassan kibontakozott. Arról volt szó, hogy egy anya két és fél éves kislányával egy bostoni hotelben szállt meg egy éjszakára. Az anya szerint ő egyértelmű ígéretet kapott, hogy gyermekágy is lesz. A portán ott volt a hotel tulajdonosa, és – az anya szerint – világosan megerősítette, hogy visznek a szobába gyermekágyat. A hoteltulajdonos szerint ez nem egészen így volt, mert ő nem azt mondta, hogy biztos visznek, hanem hogy talán visznek – ha lehet. Ezt vallotta tanúként a portás is, de megingott, amikor felszólították, hogy eskü alatt tegyen vallomást. A szoba gyerekágy nélkül maradt. Az anya este 11 tájt még egyszer lement a kislánnyal együtt a portáshoz, ekkor már azt mondták, hogy nincs gyerekágy. Túl késő volt, hogy más hotelba menjenek, a kislányt az anya maga mellé fektette a vendégágyba. Az éjszaka folyamán a gyerek legurult az ágyról, eltört a bal lába, és durván vérzett a feje.

Az anya ezután magánvádat emelt a hoteltulajdonos ellen, és kártérítést is kért. Ha jól értettem a helyzetet, a vád nem maradt magánvád, az ügyész is mögé állt. Börtönbüntetés is szóba került. Jó ideig tartott a pengeváltás akörül, hogy a baleset a hotel hibája vagy az anyáé. Úgy láttam, hogy inkább a hotel ellen fordulnak az érvek, különösen miután a portás eskü alatt vallva dadogni kezdett, és azt mondta, hogy mégis ígért gyerekágyat a tulaj.

És ezután indult a leghosszabb vita. Az ügyész azt javasolta, hogy hozzák be a folyosón várakozó sérült kislányt, hogy az esküdtek is láthassák, milyen következményei voltak a hoteltulajdonos mulasztásának. A hotel ügyvédje azzal érvelt, hogy ez nem volna méltányos és nem volna jogszerű. Azért nem, mert a gyerek bemutatása érzelmeket és szenvedélyeket gerjeszt, melyek leteríthetik a döntéshozókat az igazságkeresés útjáról. Ezzel szembeállva az ügyész azt hangsúlyozta, hogy a teljes valóságot kell látni, tehát mégis be kell hozni a gyereket a folyosóról az ülésterembe. Az újabb ügyvédi ellenérv az volt, hogy nem titok, ami történt, fel lett olvasva az orvosi lelet is. Ez így objektív. Egy sérült és valószínűleg síró kisgyerek viszont szubjektivitást gerjeszt. Az esküdteket izolálni kell a felindultságtól.

Néztem az esküdteket. Zömmel kihúzott derékkal ültek, és inkább a szemközti falat, mint a szónokokat nézték.

Sokáig tartott a vita. A bíró a végén úgy döntött, hogy mégsem lehet behozni és megmutatni az esküdteknek a sérült kislányt, mert ez indulatokat keltene. Ettől el kell választani a döntéshozókat. Nézzék inkább papíron az orvosi leletet.

Ezután egy szünet következett. Szerettük volna nézni a folytatást is, és megvárni a tárgyalás végét, de vissza kellett érnünk Cavers professzor órájára. Amikor Francescával kiléptünk a teremből, az apa már lefelé haladt a lépcsőn, karjában a sérült kislánnyal.

Ma sem tudom, mi volt a döntés, de emlékszem, hogy sokat beszélgettünk magáról a tárgyalásról. Nemcsak Francescával, hanem több más diáktársal

is. Néhányan felvetették a kérdést, hogy közeledhetünk-e az igazsághoz, ha kizárunk egyes tényeket. Mások azt mondták, hogy ez egy retorikai-demagóg kérdés, mert valójában nem tények, hanem indulatok lettek kizárva. Sokat okoskodtunk azon, hogy mit helyes, és mit nem helyes látni a döntéshozónak. Francesco – a Mussolini-évekre hivatkozva – azt mondta, hogy igazi nagy baj abból lesz, ha egyes tények kimaradnak, vagyis ha ki lesz zárva, ami nem illik a képletbe. Szóval ha azt akarjuk, hogy a jog pártatlanul működjön, semmilyen tényt sem kell kizárnunk, és be kell vonni eszmesemleges adatokat, részleteket (a kellemetleneket is), hogy ne csak képlet irányítsa a döntéshozókat. Francescónál erre nem volt esély Mussolini alatt. Nálunk sem volt Hitler alatt. Tudtam, hogy nálunk – ha nem is annyira durván, mint Hitler alatt – a megszállás után is inkább képletalapú, mint tényalapú volt az igazságszolgáltatás. Ezt is emlegettük.

Mialatt egy kicsit elkanyarodtunk a sérült kislány esetétől, könnyebb volt egyetértésre jutni. Egyébként akkoriban még nem nézegettem családi ügyvédi iratokat, ha tudtam volna róla, szóba hoztam volna Péli Antal esetét. Őt a felszabadulás után azzal vádolták, hogy szándékosan fejlesztette Hitler hadi teljesítőképességét. Itt szükség volt képlet-szabotáló ügyvédi lépésekre, melyek arra próbálják irányítani a figyelmet, hogy Antal mi a fenét is tett pontosan. Azt tette, hogy egy barátja húgának a lakásában paprikamalmot üzemeltetett. Békeidőkben helyi szerbeknek, magyaroknak, németeknek árult. Aztán a német megszállás alatt, a katonai parancsnokság rendeleteit követve, leginkább német megrendelőknak szállított őrölt paprikát. Az ügyész itt sem szállt le a képletek lendületéről, és hangsúlyozta, hogy a paprikában vitamin van, és így Antal mégis hozzájárult a német erők megszilárdításához. A végén a részletek sem voltak képesek semlegesíteni a képletet és lendületet. Antalt elítélték, de az ítélet enyhébb volt az elvártnál és tervezettnél.

A Mussolini és Hitler letérők után visszatértünk a bostoni tárgyalásra. Úgy emlékszem, hogy leginkább a *trial by jury* állt a figyelmünk központjában. Egy svájci diáktársam azt magyarázta, hogy ha nem laikusok (vagyis esküdtek), hanem edzettebb gondolkodású bírák néznek tényeket és embereket, akkor fel sem merül a kérdés, hogy helyes-e a döntéshozók elé állítani a sérült kisgyereket. Ezért talán mégsem az angolszász bíráskodás a legcélravezetőbb. Az amerikai vitázók inkább *trial by jury* pártiak voltak, de közöttük is volt, aki ingadozott. Ahogy erősödött a vita az eljárásjogi hozzáállásokról, egyre kevesebben említették a kérdést, hogy ki is lett a végén vétkesnek nyilvánítva. Ha a *college library*-ban találtunk volna Karinthyt, talán ennek is több figyelmet szentelünk, mert Karinthy így indítja az egyik gondolatát: „Boldogok, akiket a nagy pörben, amit elvesztettek, vagy megnyertek, csak az ítélet érdekelt...” Mi kifelejtettük ezt a boldogság-változatot. (Persze azért is, mert nem résztvevők, hanem csak szemlélők és kommentátorok voltunk.)

Míg a bostoni esetet taglaltuk, más dolgok is történtek az amerikai jogban és körülötte. Az amerikai kultúrforradalom a jogot is elérte. Érintve lett a *trial by jury* is. Egy darabig még úgy láttam, hogy párhuzamosan iparkodnak a jog és a kultúrforradalom. Aztán összecsaptak. 1968 augusztusában a Demokrata Párt kongresszusa előtt tömegtüntetések indultak Chicagóban. Ezek háborúellenes (vietnami háború ellenes) és intézményellenes tüntetések voltak. A kultúrforradalom volt a hanghordozó. Aztán a jog odacsapott. Jó néhány résztvevőt megvádoltak. A legtöbb esetben lázadás szítása volt a vád. Ezzel akarták azonosítani a vádlottakat – de azt hiszem, hogy az eljárás során, a védelem gesztusai és kimondásai mutatták jobban, hogy kikről is van szó. 1969. szeptember 24-én indultak a tárgyalások. Pontosan egy héttel, mielőtt Cambridge-ben lejárt a könyvtári belépési cédulám. De ennek ezúttal nem volt jelentősége, mert nem a metróval elérhető Bostonban, hanem Illinois államban volt a tárgyalás. Az eljárás folyamán újra meg újra felvetődött a kérdés, hogy mit szabad az esküdtek elé vinni.

Eredetileg nyolc vádlott ellen indult eljárás, aztán Bobby Seale ügye leválasztódott. De előtte Julius Hoffmann bíró még elrendelte, hogy Bobbyt – tisztelettagadó viselkedése okán – székhez kötözzék, és szájszeget is húzzanak rá. Ezt az esküdtek is láthatták. Miután Bobby Seale kivált, hét vádlott maradt, és a történet a „Chicagói Hetek” eseteként rögződött a köztudatban.

A hét vádlott egyike, Abbie Hoffmann, a Yippie mozgalom társalapítója volt. Amikor az ő nevét felolvasták, csókot hintett az esküdtek felé. A bíró így reagált: „Az esküdtek utasítva lesznek, hogy hagyják figyelmen kívül Hoffmann úr csókját.”

Abbie Hoffmann egy filmet is igyekezett bizonyítékként bemutatni. Ebben voltak részletek a chicagói tüntetésekről, de voltak régi némafilmekből átvett képsorok is, és középkori csatákat megrajzoló jelenetek. A bíróság úgy döntött, hogy ezt mégsem szabad bemutatni az esküdteknek. Amikor később egy megjegyzése után figyelmeztették, hogy nem lehet ilyen szavakkal fordulni a bírósághoz, Hoffmann folytatta az intézmény-tagadást. Értékelése szerint, ami előtt ő áll, az „nem bíróság, hanem neonsütő” (*neon oven*).

Több vádlott bírói talárban lépett az esküdtek elé. Amikor meg lett parancsolva, hogy ezt vegyék le, le is vették, és kiderült, hogy a talár alatt chicagói rendőregyenruha van. Az ítéletben nem látom, hogy le kellett-e ezt is venni.

A védelem körülbelül száz tanúra hivatkozott. Volt, akit meghívtak, volt, akit nem. Ralf Abernathy nagyhírű tiszteletest nem idézték be tanúnak. Sőt, a bíróság megtiltotta, hogy a védelem említse a nevét az esküdtek előtt. Aztán (ha nem is tanúként) Abernathy mégis megjelent a tárgyaláson. Ott össze is ölekezett Kunstlerrel, a vádlottak egyik ügyvédjével.

Sok híresség mégis megjelent tanúként. Allen Ginsberg versekkel tanúskodott. Énekelt is, ismételve az *O-o-m-m-m-m* dalt – hogy így jobban tükrözze a tényállást (illetve az igazságszolgáltatási intézményhez való viszonyulását).

Aztán a végén a vádlottak fel lettek mentve a „lázas szítása” vád alól, de mind a hét vádlottat (és két ügyvédet is) elítélték „bíróssággal szembeni tisztelettagadás” (*contempt of court*) okán. Lehet, hogy az ítélelhozók közben „rendszercsúfolásra” is gondoltak. Követve a Chicagói Hetek ügyét, egyre bonyolultabbnak láttam a *trial by jury* kérdését, az egész jogot is, mást is.

*

Aztán változott körülöttem a világ – és a *trial by jury* észlelése is. A kilencvenes évek elején Belgrádban került elélem a kérdés. Ekkor még létezett Jugoszlávia, de egyszerre kezdtek benne lüktetni a rendszerváltás és egy háború is. Ez túl nagy feszültséget hozott. Jugoszlávia nem bírta, és szétesett. A belgrádi találkozó idején a szétesés még nem következett be (bár érezni lehetett a töredeződést). Míg beszélgettünk, mindenfélét sejtettünk, de senki sem tudta, hogy pontosan mi lesz. Azt nem is sejtettük, hogy a következő években, 1992 és 2006 között, Belgrád négy országnak lesz a fővárosa. Egy ideig még létezett a Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaság, aztán amikor ez szétesett, jött a Jugoszláv Szövetségi Köztársaság, majd jön egy névváltás, és lett Szerbia és Montenegró, aztán ez is szétesett, és maradt Szerbia. Ellenőriznem kellene, de azt hiszem, világcsúcs tizennégy év alatt ennyi ország fővárosának lenni. A belgrádi éttermek nevei ezalatt zömmel megmaradtak. Nem változott annak az utcának a neve sem, ahol albérleti szobám volt egyetemista éveim alatt.

Míg a küszöbön álltunk és ingadoztunk a kilencvenes évek elején, voltak, akik segíteni próbáltak. Sok nemzetközi szervezet is. Azt láttam, hogy vannak, aki tényleg segíteni szeretnének, és vannak, akik inkább fontosak szeretnének lenni. A belgrádi találkozón az ellenzékhez (Miloševićyvel szembenálló ellenzékhez) tartozó értelmiségiek jöttek össze. Nem csak Belgrádból. Én Újvidékről jöttem. Nem emlékszem már, hogy melyik nemzetközi szervezet volt a beszélgetőtárs. Rendszerváltás és béke voltak a főtémák, és a privatizáció kérdésével kezdtük. Voltak különböző vélemények. Abban egyetértettünk, hogy a privatizáció halad, és hogy e haladás értékelésénél az „ügy-ügy” minősítés lehetne a legmegfelelőbb. Aztán rátértünk a jogállamiság kérdésére. Itt nem volt sok jó közölnivaló. Egy amerikai résztvevő feltette azt a kérdést is, hogy áttértünk-e már az esküdtrendszerre (*trial by jury*). Egy belgrádi kollégám mondta, hogy nem. „Hát akkor nem következett be a rendszerváltás, mégis kommunizmus van még nálatok” – mondta az amerikai résztvevő.

Itt most valamennyire visszatért az 1968-beli cambridge-i vita, azzal, hogy az esküdtrendszer pártolója ezúttal inkább oktatóként, mint diáktársként érvelt. De közben én is idősebb lettem, és ilyen pozícióból magyaráztam, hogy Franciaországban sincsen *trial by jury*, Németországban sem, Belgiumban sem, Hollandiában sem, Ausztriában sem, zömmel más nyugati országokban sem. Nem az esküdtszék távolléte a baj. Ezzel mások is egyetértettek. Itt többség alakult, de a rendszerváltás kérdése eldöntetlen és nyitott maradt közöttünk. (Talán valamivel nyitottabb is, mint a beszélgetés elején.)

*

Aztán tovább múlt az idő, és ezekben a napokban (2023 októberében) ismét egy amerikai bírósági tárgyalás kapcsán kezdtem tépelődni. Ezúttal nem Bostonban néztem, nem is Cambridge-ből követtem, hanem Pesten olvastam, hogy mi történt. Az amerikai ügyvédi kamara lapjában (*American Bar Association Journal*) olvastam Debra Cassens Weiss ismert kommentátornő írását. Október 12-én tette fel a weblapra. Olyan hírről van szó, mely nemcsak a jogász-szakma sajtójában nyert nagy teret. Ezúttal az Oklahoma állambeli Lincoln Countyban folyt a tárgyalás, de – csakúgy mint azon a tárgyaláson, melyet korábban néztem is – az áldozat itt is egy kétéves kisgyerek. Braxton Danker volt a neve, és olvasom, hogy megölték. Verték, molesztálták, főleg az anyja, de az anyja szeretője is. Kórházba került, de nem lehetett már megmenteni. 2018. május 13-án hunyt el. Ezután letartóztatták az anyát (Judith Danker) és a szeretőt is (Khristian Tyler Martzall), majd büntetőeljárás indult. A halálbüntetés lehetősége is az asztalon volt, de az anya vádalkut kötött, és 2019. április 16-án 25 év börtönbüntetésre ítélték. Martzall vitatta a bűnösségét, az ő ügye 2023 júniusában került az oklahomai bíróság elé. A végén enyhébb büntetést kapott, annyi időre ítélték, amennyit már letöltött. Ez körülbelül 5 év volt.

Ami nagy sajtóvisszhangot keltett, az nem az ítélet volt, nem is a vádlottak viselkedése, hanem a bírónő, Traci Soderstrom viselkedése – melyre 2023 októberében derült fény.

A tárgyalóteremben ott voltak előtte a már elítélt anyja (ezúttal az ügyész tanújaként), a megvádolt szerető (aki szintén verte a gyereket) és mások is. Fel lettek olvasva orvosi bizonylatok arról, hogy milyen kegyetlen zaklatás kergette halálba a kétéves kisiút. Ott volt a terem bejáratánál egy Angela Miller nevű törvényszolga (bailiff) is, mobiltelefonnal a kezében. A bírónőnek is volt mobiltelefonja, és csetelt a másik hölgygel (a bailiffel). Több mint 500 üzenetet váltott azalatt, míg az általa vezetett tárgyaláson a gyermekgyilkosság részletei lettek feltárva.

Ezek az csevegések ott is maradtak valamilyen ellenőrző szerkezetben. Amikor egy rendőrtiszt tett tanúvallomást, a bírónő ezt csetelte: „Jóképű a pasas, egész nap elnézném.” Az ügyésszel kapcsolatban nem ilyen dicséző

csevegés alakult. A bírónő szerint „átizzad a kabátján”. A törvénytudó értékelése szerint az ügyész egy „rettenetes otromba szónok”. Jó ideig folytatódott az ügyész egyéniségének körvonalazása. A bírónő szerint „mintha székrekedése lenne”. A törvénytudó szerint az ügyész egy „arrogáns seggfej” (*an arrogant ass*). A bírónő ezt nem cáfolta, és később vidám elismeréssel kommentálta a bailiffnek azt az üzenetét is, melyben az lealacsonyító megjegyzést tesz az ügyész nemi szervére. Amikor a 25 év börtönre ítélt anya tanúskodott, a bírónő azt írta a csevegőbe, hogy most visítani szeretne, hogy hazudsz! hazudsz! Csevegtek arról is, hogy vajon parókat hord-e az egyik esküdt, és igazi fogai vannak-e az egyik tanúnak.

Amint ezt már leírtam, több mint 500 csevegést váltottak a tárgyalás alatt. Miután ez kiderült, a bíróság elnöke október 10-én eljárást indított a bírónő ellen. Elsősorban azzal terhelik, hogy részrehajlást mutatott (mert főként az ügyészhez és az ügyész oldalán tanúskodó anyához kötődnek a becsmerlő megjegyzések). És itt most fel lehet tenni a kérdést, hogy valóban részrehajlás volt-e a baj?

Az történt, hogy a bírónő odaállt az egyik oldalra, vagy tulajdonképpen hátat fordított – és kilépett a rendszerből. Talán azt is mondhatnánk, hogy valójában rendszert váltott. A csetelő bírónő valóban gúnyos megjegyzéseket tett az ügyésről, de korántsem egyértelmű, hogy e mögött elfogultság és a per óhajtott kimenetele lett volna a mozgatóerő. Ha a csevegő partner nem az ügyész, hanem a védőügyvéd nemi szervét pirongatja, könnyen lehet, hogy Traci Soderstrom erre is ugyanolyan mosolygó egyetértéssel reagál. Nem (az általa vezetett) pert igyekezett irányítani a csevegő bírónő. Ehelyett átlépett egy rendszerbe/világba, ahol az ügyész, a vádlott, a tanú, az esküdt és a gyermekgyilkosság csak csetadatok.

Tudom persze, hogy amit Traci Soderstrom tett (több mint 500 személyes csetváltás egy tárgyalás alatt) nem tipikus. De korábban ilyesmi nem is volt lehetséges. Elképzelhető sem. Most már a „van ilyen” kategóriába tartozik. Furcsa, de beleillő egy alakuló valóságba. Fel lehetne tenni azt a kérdést is, hogy olyasmi történt-e az oklahomai bíróságon, ami párhuzamba vonható a jog félresöpprésének más változataival. Például azokkal a helyzetekkel, melyekben egy ideológiai megszállottság távolítja el a döntéshozókat az igazságkereséstől és jogtól. Azt hiszem, vannak különbségek. Az ideológia az eljárás során belül ténykedik, és tereli azt kényszerirányba. Ilyenkor segíthet a rendszerváltás, csak néha nem biztos, hogy törli, vagy pedig módosítja, és más hitekhez köti a függőséget. Viszont azt látom, hogy Traci Soderstrom nem kommunista vagy antikommunista, nem is fasiszta vagy antifasiszta. Nem is úgy néz ki. Nem eszmei elkötelezettség által ihletett részrehajlás volt nála a mozgatóerő. A csevegésekben többet szidta a vád képviselőit, de valójában nem az eljárás során versengő valóságváltozatok egyike, hanem maga

a jogi eljárás lett lekicsinyelve. Eközben egyebek között lényegtelené vált az is, hogy ez most *trial by jury* vagy valami más.

Lehet, hogy ismét rendszerváltás küszöbén állunk. De ez most nem olyan váltás, mely során ilyen vagy olyan eszmei elvárások taszítják valamerre a jelen világot, nem is peremen való lökdelődés, mint a Chicagói Hetek ügyében, hanem elfordulás valamilyen pótjelen felé. És így egy olyan valóságváltozat bontakozik ki, melyben a jogi eljárás már nem egy szintér, melyen nyilvánvalóan ott vagyunk, és ahol tisztességgel (vagy tisztességet mellőzve), és tisztelettel (vagy tiszteletet tagadva) mozgunk – hanem csak valaminek a háttere.

Amikor a kommunizmus és ezzel szemben a szabadpiac világi alakultak, voltak zászlóhordozók is. Mint például Karl Marx vagy Max Weber. Most az történt, Traci Soderstrom lépett a zászlóhordozók közé?

